

דברי הכפר

תנו לשמש לחדור
מבעד לפרחים.
אל תביטו לאחור,
הניחו להולכים.

שאו עיניים בתקווה,
לא דרך כוונות
שירו שיר לאהבה
ולא למלחמות.

אל תגידו יום יבוא-
הביאו את היום!
כי לא חלום הוא
ובכל הכיכרות
הריעו רק שלום!

מוקדש לבטי עדר ז"ל באהבה.
מתוך שיר לשלום מילים : יענקל'ה רוטבליט

גיליון מס. 2689 * ט' חשוון תשפ"ב * 15 באוקטובר 2021
כפר הנשיא * עלון פנימי

עורכת: שושנה שרקי sachlav@outlook.com

**בית כפר הנשיא
אבלים
על פטירתה בשיבה טובה, של**

**בטי עדר
ז"ל**

מוותיקי ומייסדי הקיבוץ שלנו

**תנחומינו ומשתתפים בצערם של יהודה,
שלומית, יואב, ואיתמר
הנכדים והנינים
וכל המשפחה המורחבת.**

שלא תדעו עוד צער

אמא - משלומית

כל כך הרבה שנים היית. מקור של רוגע יציבות ואהבה ללא תנאי. גם כשביקרתי בשנה האחרונה והיית כבר תשושה לגמרי היית מרימה אלי את הפנים, מחייכת באושר ואומרת בשמחה 'שלומית' ואז 'איפה הרי'?

היית האמא הכי נוכחת, תומכת, מזינה מטופחת ומטפחת. עד היום בגילי המתקרב ל-70 אני תוהה מתי אגדל להיות מסודרת ומאורגנת כמוך: מעט בגדים בארון, תמיד רעננים, מתחלפים תדיר, בית נקי, מסודר ובוהק בכל רגע נתון, גינה יפה, עציצים מטופחים, ארוחת ארבע מתוקתקת של עוגה וטוסטים עם חמאה וריבה, כוסות קפה ככל שנרצה. ואת מגישה. מכיוון שאת הדגם שלי לאימהות-אף אני משתדלת להכין ולהגיש ואז אני מאושרת.

לא פעם תהיתי – למה את כל כך מאריכה לחיות? עניתי לעצמי שאת בוחרת להמשיך כי את יודעת שיש לך עדיין תפקיד. את מאחדת אותנו, את גורמת לנו לנסוע פעם בחודש לגליל היפה ולצאת עם תחושה טובה - עשינו מעשה ראוי - ביקרנו אותך ושימחנו אותך!

בנעורי חשבתי שאת לא חכמה, כי אף פעם לא דיברת על ולא עסקת בעניינים ברומו של עולם, אבל במלחמת לבנון השניה ישבנו בבית קפה בנמל תל אביב ושיחקנו 'ארץ עיר' ואת ניצחת את כולנו כולל את אבא! כבר קודם, לאחר שנולדו הבנות שלי הבנתי שאת הידענות השארת לאבא. את עסקת בדאגה, בטיפול, בפינוק, בלהיות שם עבור יצחק, ילדיך ונכדיך בלחוש אותם ולנחש.

אותי היית צריכה לנחש. בגיל צעיר כעסתי עליך. חשבתי שאני לא אוהבת אותך והתביישתי. בגיל 10 רציתי לבדוק אם אני אוהבת אותך ועשיתי מבחן: דמיינתי בזמן מנוחת הצהריים שאת מתה. אמנן במיטה השכנה שאל אותי 'למה את בוכה?' הייתי מאושרת. הייתה לי הוכחת אהבה.

גם אמש - היה לי חשש שאהיה מנותקת בהלוויה היום, שלא יצא שום רגש, שאהיה עסוקה בעניינים טכניים. אבל כששמתי את הראש על הכרית מאוחר מאד בלילה חשתי זעקה ספיראלית קדומה בתוכי - 'אמא' ועלו דמעות.

האהבה כן הווה ונוכחת. יחסי אם בת. מורכב. לא פתור.

לפני 42 שנה, בדרך ללידה של נוגה עצרנו ליד מחסן הבגדים לספר לך. התרגשת ושמחת. לאחר הלידה התקרבנו. סמכתי עליך. לגמרי! היית דגם לאימהות בשבילי. הכי לא משתלטת, תומכת וזמינה - תמיד! כשהייתה נוגה בת 5 חודשים נסעתי עם הרי לסיני ל-8 ימים והשארנו אותה אצלך להשגחה. את נתת לנו הרגשה שאת עושה את זה בשמחה על אף שנוגה לא ישנה בלילות!! פונקנו!

את הלכת ללא שוב. ההווייה העוטפת של האהבה נשארה. תישאר תמיד.
ואני אוהבת אותך אמא.

לאמא - מהרי

לאמא שלי קראו בטי ולאמא של שלומית קראו בטי ועם שתיהן היו לי מערכות
יחסים מורכבות אך מלאות אהבה.

הגעתי לקיבוץ - אוסטרלי פטפטן - שלאט אבל בטוח התחבר עם שלומית.
ויהודה. ואז עם איתמר ויואב.

בטי הסתכלה עלי בהתחלה בחשדנות ולאט לאט זה התפתח... לעוקצנות.
לדוגמה, כשחזרתי, חייל גיבור ממלחמת המפרץ, והיינו כולנו בבית של בטי
ויצחק ופתאום הייתה אזעקה - כולנו חבשנו מסיכות ושמתי לב שבטי לא חיברה
את הרצועות, רק החזיקה את המסיכה בצורה רופפת עם יד אחת על פניה.
הערתי - 'בטי ככה לא שמים מסיכה!' ואז אמא ענתה בדרך שלה - 'הרי, עד
עכשיו הסתדרתי יפה מאד בלעדיך'!

או כשכבר גרנו בעיר והיינו מבקרים הייתי אומר לה שהבית שלה הוא הכי גדול
שאני מכיר כי היה כל כך מסודר ונעים ויוצר תחושה של מרחב ויופי. היא
הייתה מסתכלת עלי ואומרת בעצבנות, "נו, באמת!!!"

בטי יקרה. הייתה לי הזכות להיות חלק ממשפחתך מגיל 19 שאז את ויצחק
אימצתם אותי.

אוהב אותך מאד ומאד תחסרי לי.

הרי

אמא - מיהודה

וואו

הספד לאישה שעיצבה את חיי. אמא את היית שם איתי כל רגע בכל נים
מנשמתך עבורי.

לאמא היתה נוכחות.

זה לא היה דיבור. היא קיימה את הבית שהקימה עבור אבא ועבורנו והגנה עליו
בחירוף נפש. לא סתם היו לה משפטים כמו: " היא לא משפחה".

כשעברתי משבר בגיל ההתבגרות היא היתה שם עבורי יום ולילה. פשוט נכחה
בחיים שלי ונתנה לי גב אינסופי.

כשהבאתי את מיקי לקבוץ אמא ישר אמרה שהיא תעשה לי טוב.

אמא,

רוצה לומר לך שאת הצלת לי את החיים. תמיד תמיד האמנת בי. אני זוכר
שכשהייתי מנגן ומכסח בגיטרה הייתי תמיד מאלתר וצורח אמא אמא אמא. בלי
שיחות ובלי מבוא תמיד היית שם בשבילי. האישה שהיית היא -הוא היקום.
הדבר האינסופי הזה שמכיל ומחבר את כל היסודות. נתת מקום לכולם להיות
הכי הם. היית תמיד העץ הנדיב.

החיים שלך עברו תהפוכות שלא ייאמנו מגיל צעיר אבל את

הצלחת בתוך כל הההמולה של חיך למצוא את היצחק עדר שלך ולבנות איתו
עולם מלא שמחה וחום ביתי.

אמא ואבא, האהבה אינסופית שביניכם כשכל אחד מחזק תמיד האחת את
השני.

זוכר שביום לפני שאבא נפטר בבית יונתן עוד נסענו לקנות לו בגדים בראש
פינה שידענו שלא ילבש.

המשכת בשלך. באהבה הנוכחת שלך.

לכן הליכתו של אבא היה מכה אנושה עבורך.

האהבה שלך לאלון ונדב ובכלל לכל הנכדים, לא ידעה גבולות. היה להם בית
פה בכפר הנשיא. הם הפכו להיות חלק מהחלוציות והפשטות הזו שהקרנת עם
אבא. המסורת של טוסט עם חמאה שרשומה בלעדית על שמך.

לא היה פעם שלא אמרת למיקי כמה היא יפה והיה לך סטייל אדיר כשטיילנו
איתך ועם אבא ברחובות תל אביב ותמיד בדרך למלון "מקסים".

כל ביקור שלכם בתל אביב כלל ברכות בחרוזים של אבא וחיתולים ותמיד הסתיים במסעדת בתיה המפוארת עם רגל קרושה. הנאה צרופה!

ידעת תמיד מה אבא רוצה. מה אני רוצה ותמיד היית שם במלוא תפארתך. תמיד שאלת מה נשמע ותמיד אבא יצחק היה אומר לך: בטי תפסיקי להציק להם.

לימדת אותי מה זו אישה ומה המקום שלה בעולם. העוצמה של הלביאה שהיית. תמיד מגינה, עושה ורואה הכל.

ב 10 השנים האחרונות כיבית מנועים וגלשת לך במצנח בלתי נראה אל עבר השקט הנצחי. נחתת אתמול נחיתה סופית וגמורה.

הפרידה ממך היתה ארוכה ולא חטופה. היה זמן להתכונן לזה. לא דיברנו כמעט אבל נכחנו ביחד.

מדי פעם היית מרימה את הראש העייף מהמסע הארוך בבית יונתן ואומרת: יהודה. חיוך קטן ואז נרדמת לך.

עכשיו נרדמת לתמיד. מרגיש אותך בכל חלק בגופי ובנשמתי. את תמיד איתי. תודה לך על הכל.

את יכולה להיות גאה במה שהשגת. התחלת אי שם בגרמניה כילדת קינדר טרנספורט והצלחת להקים בישראל משפחה לתפארת. הגשמת את החלום שלך ונלחמת עליו.

היה לי כל כך טוב להיות הבן שלך. הבן הבכור שלך.

אומר לך את מה שאמרתי למיקי בחתונה השנייה שלנו: זכיתי בך! זכיתי בך אמא יקרה ואוהבת.

אמא, אמא אהובה שלי. נוחי לך בשקט ובשלווה.

אוהב אותך. יהודה

מיהודה

וואו

הספד לאישה שעיצבה את חיי. אמא את היית שם איתי כל רגע בכל נים מנשמתך עבורי.

לאמא היתה נוכחות.

זה לא היה דיבור. היא קיימה את הבית שהקימה עבור אבא ועבורנו והגנה עליו בחירוף נפש. לא סתם היו לה משפטים כמו: "היא לא משפחה".

כשעברתי משבר בגיל ההתבגרות היא היתה שם עבורי יום ולילה. פשוט נכחה בחיים שלי ונתנה לי גב אינסופי.

כשהבאתי את מיקי לקבוץ אמא ישר אמרה שהיא תעשה לי טוב.
אמא,

רוצה לומר לך שאת הצלת לי את החיים. תמיד תמיד האמנת בי. אני זוכר
שכשהייתי מנגן ומכסח בגיטרה הייתי תמיד מאלתר וצורח אמא אמא אמא. בלי
שיחות ובלי מבוא תמיד היית שם בשבילי. האישה שהיית היא -הוא היקום.
הדבר האינסופי הזה שמכיל ומחבר את כל היסודות. נתת מקום לכולם להיות
הכי הם. היית תמיד העץ הנדיב.

החיים שלך עברו תהפוכות שלא ייאמנו מגיל צעיר אבל את
הצלחת בתוך כל הההמולה של חיך למצוא את היצחק עדר שלך ולבנות איתו
עולם מלא שמחה וחום ביתי.

אמא ואבא, האהבה אינסופית שביניכם כשכל אחד מחזק תמיד האחת את
השני.

זוכר שביום לפני שאבא נפטר בבית יונתן עוד נסענו לקנות לו בגדים בראש
פינה שידענו שלא ילבש.

המשכת בשלך. באהבה הנוכחת שלך.

לכן הליכתו של אבא היה מכה אנושה עבורך.

האהבה שלך לאלון ונדב ובכלל לכל הנכדים, לא ידעה גבולות. היה להם בית
פה בכפר הנשיא. הם הפכו להיות חלק מהחלוציות והפשטות הזו שהקרנת עם
אבא. המסורת של טוסט עם חמאה שרשומה בלעדית על שמך.

לא היה פעם שלא אמרת למיקי כמה היא יפה והיה לך סטייל אדיר כשטיילנו
איתך ועם אבא ברחובות תל אביב ותמיד בדרך למלון "מקסים".

כל ביקור שלכם בתל אביב כלל ברכות בחרוזים של אבא וחיתולים ותמיד
הסתיים במסעדת בתיה המפוארת עם רגל קרופה. הנאה צרופה!

ידעת תמיד מה אבא רוצה. מה אני רוצה ותמיד היית שם במלוא תפארתך.
תמיד שאלת מה נשמע ותמיד אבא יצחק היה אומר לך: בטי תפסיקי להציק
להם.

לימדת אותי מה זו אישה ומה המקום שלה בעולם. העוצמה של הליביאה
שהיית. תמיד מגינה, עושה ורואה הכל.

ב 10 השנים האחרונות כיבית מנועים וגלשת לך במצנח בלתי נראה אל עבר
השקט הנצחי. נחתת אתמול נחיתה סופית וגמורה.

הפרידה ממך היתה ארוכה ולא חטופה. היה זמן להתכונן לזה. לא דיברנו
כמעט אבל נכחנו ביחד.

מדי פעם היית מרימה את הראש העייף מהמסע הארוך בבית יונתן ואומרת :
יהודה. חיוך קטן ואז נרדמת לך.

עכשיו נרדמת לתמיד. מרגיש אותך בכל חלק בגופי ובנשמתי. את תמיד איתי.
תודה לך על הכל.

את יכולה להיות גאה במה שהשגת. התחלת אי שם בגרמניה כילדת קינדר
טרנספורט והצלחת להקים בישראל משפחה לתפארת. הגשמת את החלום
שלך ונלחמת עליו.

היה לי כל כך טוב להיות הבן שלך. הבן הבכור שלך.

אומר לך את מה שאמרתי למיקי בחתונה השנייה שלנו: זכיתי בך! זכיתי בך
אמא יקרה ואוהבת.

אמא , אמא אהובה שלי. נוחי לך בשקט ובשלווה.

אוהב אותך. יהודה

לבטי יקרה - ממיקי

כמו בחי"ך – כך במותך. צריך שיהיה סדר ואירגון - קודם ארוחת בוקר ואחר
כך שינה. ומכיוון שזו שנת נצח אז בוודאי שצריך לאכול קודם "כמו שצריך", כדי
שתהיה שינה מתוקה.

"היא תעשה לך טוב" אמרת ליהודה במפגש הראשון שלנו. את לא יודעת כמה
שהמשפט הקטן הזה חימם את ליבי אז וכמה הוא נוכח בכל רגע- עד היום
בחינו. ידעת לזהות בחושייך, מבלי לומר הרבה. אני זוכרת את הפעם
הראשונה שבשלתי לך וליצחק ארוחת ערב. כמה ניסיתי להרשים אתכם בידע
הקולינרי שלי אז; למנה ראשונה הכנתי כבדים בשמנת והנחתי בתוך עיגול של
מלון, לשנייה מילאתי שזיפים בשר טחון עם המון כמון ואת הקינוח אני כבר לא
זוכרת. מה שאני כן זוכרת זה שאת ויצחק- שהגעתם מאירופה – והטעמים
שלכם מבית היו מלח ופלפל ורגל קרושה- הבטתם זה בזו – ואז עלי בחמלה,
ובטי- את אמרת לי – "זה מאד מעניין". לימים הבנתי ש'מאד מעניין' זה 'לא
טעים' וכשאת היית אומרת על מישהו שהוא 'די נחמד' הבנתי שאת פשוט לא
סובלת אותו. אבל הכל בעטיפה מאורגנת, מבלי כוונה להעליב- בעדינות רבה-
"אירופאית".

אני זוכרת בערגה את הנסיעות שלכם לת"א עם מזוודה משותפת אחת- בגדים משובחים לבילוי בעיר ו"שניצל וינאי שנחלוק בין שנינו" במסעדת קיטון. את השבתות שלנו בבית שלכם בכפר הנשיא עם דלת הרשת נגד הזבובים, שנטרקת כל אימת שנכנסת ויצאת מן המטבח למרפסת – ועל השולחן מחכות לנו פרוסות חלה חמימה מצופות בטונות של חמאה וריבת סנדלפור בטעם מישמש והגבינה הצהובה מרובת החורים של 'הביוקר', שבצענו בנדיבות והנחנו על החלה - וברקע - כמו הבאבא בובה- את מכרכת סביבנו ושואלת "עוד טוסטים?" והאפל שטרודל עם השמנת או הקצפת.. אלוהים – כמה געגוע.

בדלת של המקרר תמיד יהיה מיץ אשכוליות – "ליצחק" – ובמקפיא שלגונים מהסוג המשובח ביותר- או כמו שנוגה אמרה פעם לחברתה בת ה-10 – גם בשואה היו לסבתא שלי ממתקים!

זוכרת את הביקורים שלנו ב"יד שניה"- כמה אהבנו לבוא ולדפדף בין הקולבים – לקנות פריט ב – 5 שקלים ואז להבין שזה בעצם היה שייך ליצחק.

זוכרת את עמידתך במטבחון הקטנטן - עמלה על ארוחת ערב לך וליצחק - מן מנטרה שחזרה על עצמה בדיוק מופתי וכללה את סידור המיטה בבוקר, את הנחת החפצים המיניאטוריים על מדפי הספרייה - ואם מישהו היה חומד לצון ומזיז ארנבון זכוכית קטן רק כדי לראות אם תשימי לב - היית מזיזה ומחזירה אותו כלאחר יד לזווית המוכרת לך, תוך שאת שואלת "ומה שלום אמא שלך?"

כך, בסדר המופתי שלך, בניקיון, בשקט, באהבה לילדייך, לנכדייך, בפחד הזה שצריך תמיד להשלים את שמות כולם אם התחלת באחד ולאחריו שמות תואר של כולם, כדי שמקומו של אף אחד לא יפקד חלילה.

אהבתי את תגובתך תמיד לשאלה התמידית של הרי "את מי מהילדים את הכי אוהבת – חוץ מיהודה?" היית מסתכלת על הרי – שואלת אותו – "מה אתה מדבר שטויות"- מציצה ביצחק לקבל אישור וצוחקת..

כמה געגוע..

בטי יקרה – היית אישה מופלאה, אמא וסבתא נהדרת, אהבתי אותך מאד. חיית חיים נהדרים, מלאי סיפוק והקמת שבט עצום ומופלא.

אני רוצה שתדעי שיש לך משפחה נהדרת ושאתי מאושרת להיות חלק ממנה.

נוחי על משכבך בשלום ותמסרי ליצחק ד"ש מאיתנו ושאלו חסרה לו מילה בתשבץ היא יכול להתיעץ איתי – מאד השתפרתי!

אוהבת

מיקי

אמא - מיואב

אני מבקש להודות לכל בני המשפחה, חברינו האהובים, חברי הקיבוץ נוף ילדות שלנו, והצוות המופלא של בית יהונתן אשר שמר על אימנו ב-8 שנים האחרונות. תודה שאתם איתנו גם היום.

לאימי היתה תשוקה לחיים עם אופטימיות נאיבית וזאת בהתחשב בגיהינום ממנו באה והגעתה לאיזור פראי משופע באבני בזלת וקוצים, פדאיון סורי ומאבק קיומי. אימי יחד עם אבי לא עסקו בעבר אלא שמו יהבם על ההווה והעתיד. אימי חתרה קדימה לעתיד וורוד ושאפה להקים משפחה גדולה ושמחה ואכן זכתה להגשים את חלומה עוד בחייה, עם משפחה גרעינית בת 50 נפשות. זה הסב לה אושר רב.

הוריי לא עסקו אף לא פעם בהתחשבות עם העבר, ולא הפגינו כל רגשות כעס ושנאה כלפי גרמניה ואירופה. בבית תמיד נכח המגזין השבועי הגרמני "שטרן" שהיווה הצצה ראשונית עבורנו הילדים, לנשים מעורטלות ולחיים הנוצצים אי שם. בטיול שורשים משפחתי בגרמניה בשנת 2004, כיבדנו ביקור בתחנת הרכבת בעיר הולדתה קוטבוס. בתחנת רכבת זו נפרדו אימי ואחותה הגדולה סוניה מהוריהם, אותם כבר לא זכו לפגוש עוד בחייהן. שתי האחיות בנות 16 ו-17 נסעו ברכבת קינדר-טרנספורט ללונדון והתחילו בחיים חדשים. בתחנה שתקנו משך מספר דקות, ואז אימי אמרה, "בואו נלך לשתות בירה בפאב". זו דרך חייה לא במילים אלא במעשים – "אל תביטו לאחור / אל תגידו יום יבוא / הביאו את היום".

עכשיו אני מבקש להפריך אגדה אורבנית חסרת שחר: אמא שלי לא אהבה רק את יהודה! כן, כן, אימי אהבה גם אותי, מאד. גינה ופרחים היו אחד מהחיבורים שלנו. לא היתה מאושרת ממנה כאשר הייתי אוסף אותה ברכבי כדי לקנות עציצים ופרחים ממשתלות ביסוד המעלה ובראש פינה. והרבה כמובן – תשוקה כבר אמרנו. היא היתה מבחינה מיד בכל חולצה או זוג מכנסיים חדשים שלבשתי, ומחמיאה תמיד – איזה חתיך! בכל חור בעולם שבו שהיתי (צבא, טיולים ושליחויות בעולם) תמיד ידעתי שאימי חושבת עלי, סומכת ודואגת לי. היא באמת היתה שם עבורי תמיד, וזה משהו מאד מחזק ותומך.

אימי היתה מדאם ברלינאית לונדונית ותל אביבית, שגרה (במקרה) בקיבוץ גלילי. מעט סנובית משהו, מכורה לאסתטיקה וליופי, אופנה ועיצוב, ותמיד צמאה לחצי כוס פאיינט בירה מהחבית או לכוס יין לבן משובח.

משך כל השנים, אימי היתה עמוד השדרה ושומרת המסגרת המשפחתית שלנו, ערנית ומגיבה לכל משברון של ילדיה (והיו לא מעט), בעוד שאבינו עסק בכל מיני פרפראות כמו אוסף בולים ותרגום מבלגית לעברית של 21 ספרי טינטין. הדאגה והאהבה שהיא רחשה לכל בני המשפחה הם חסרי תקדים.

אמא שלי - הפרידה ממך קשה לי אף שדעכת מאד בשנים האחרונות. אזכור אותך תמיד כאישה עם תשוקה לחיים ומלאת אהבה. יהי זכרך ברוך.

יואב

אמא

7.10.2021 טלפון .. אנחנו יתומים...

רגע של שקט .. ואז חשבתי – כל הכבוד לה...

לאמא שלי.. מחלוצות הקיבוץ שהגיעה למעמד הגבוה של החברה המבוגרת ביותר – עד אתמול

כל הכבוד לך – שהצלחת לחצות את הסף

אחרי שהחזקת בחיים כל כך חזק לכל כך הרבה זמן...

אמא שלנו – אישה אמיצה משושלת פיינקוכן

נולדת להורים אופטימיים וחכמים.. אופטימיים – כי האמינו שהכל יסתדר.. ואז חכמים – כי כאשר הכל לא הסתדר הם ממש הכריחו אותך ואת אחותך לעלות על אחד ממשלוחי הקינדרטרנספורט, האחרונים שעוד יצאו מגרמניה.

ואת – לא דיברת על העבר בכלל..

במקום דיבורים בחרת את אבא שלנו יצחק עדר והקמת משפחה – יצירתך הגדולה

ביתכם הקטן היה למרכז החיים שלנו ואת לעוגן המשפחתי.. הטבעת בנו ערכים יקרים מפז – כמו לכידות משפחתית וראיית טוב.. ושאפשר להינות מהדברים הקטנים של החיים.. וגם – שמותר לחשוב על עצמך ולא לוותר על מה שאפשר... ועוד כמה סודות מועילים כגון אלו

עם הזמן גם הרגשתי אותך יותר אמא – ויותר קרוב...

מה שעולה בי חזק זה הרגע הזה המאוד מסוים של הביקורים אצלך – של מאור הפנים עם הזיהוי.. ואז – איתמר...! כך – בקול רם ונישא

והשמחה הזו שלך ממני.. ושלי ממך – שהנה את עדיין מכירה אותי..

כל כך הרבה אימהות ברגע כל כך קצר...

כמו נשימה גדולה.. בתוך הריצה של החיים...

בביקור האחרון ישבנו יחד בסוכה של בית יונתן.. שהיה לביתך התומך בלי סוף בעשור האחרון

מיכל ואני שרנו לך שירי סוכות ואת פשוט היית איתנו.. זמן של חסד אחרון

אימאליה...

אבא היה קורא לך 'אליזבט'.. עבורו באמת היית 'המלכה אליזבט'..

עכשיו מקומך שמור פה

אמא בטי ואבא יצחק עם יהודה

לידו – קרוב קרוב.. הוא מחכה לך
בסבלנות – וכאשר תגיעי (אוטוטו) ירים
לרגע את עיניו מהעיתון.. ושוב תהיו
יחדיו

אוהב אותך מאוד .. ודרך צלחה לך

בנך הצעיר איתמר

סבתא בטי - מתום

לפני כמה שבועות חלמתי עלייך.

אולי את באת לבקר אותי?

אולי אני ביקשתי להתקרב אלייך?

את היית כמו פעם, סבתא שלי האהובה כל כך.

מאופרת, יפה, שיערך כהה ומסורק, לחייך מלאות וסמוקות, ריחנית ולבושה יפה.

ובחלום את נותנת לי חיבוק גדול וחזק, ואני מחבקת אותך,

ומעיני זולגות נהרות של דמעות, ועצב אינסופי על הפרידה ממך.

החלום היה מתנה עבורי. הזדמנות להתחבר אלייך, אל הקשר שהיה לנו...

בחלום לא דיברנו. גם במציאות- החיבור אלייך לא היה דרך מילים. אני חושבת שאת פשוט מאוד

אהבת אותי ואת כולנו הנכדים, והאהבה הזו עברה אלינו דרך ודרך הגן עדן שיצרת עבורנו בביתך.

הבית שלך ושל סבא היה חוויה חושית מפנקת, מענגת ומרגיעה,

הטעמים המושלמים- עוגת התפוחים, הסלט של סבתא, הטוסטים, מגוון הממתקים...

הריחות - של הסדינים, של הבשמים, של האמבטיה,

הרעשים - של הציפורים בבוקר, המוסיקה של סבא, של השקט בלילה,

הכל מסודר, מתוקתק, נקי ומזמין.

הילדה שבי בוכה ושואלת בכאב - למה גן העדן הזה לא יכול להיות נצחי?

והבוגרת עונה לה- אבל הוא בתוכך, והנפש שלך ממשיכה ליהנות מפירותיו עד היום, ותמיד.

ואומרת לך סבתא- תודה ענקית שהיית כולך- מהותך והיצירה שלך - הקסם הזה עבורנו, הטוב

המתוק הזה.

אוהבת מאוד מאוד,

נכדתך תום

סבתא בטי

סבתא אני רוצה לבקש ממך סליחה.

סליחה שלא ביקרתי מספיק בשנים האחרונות, סליחה שהיה קשה לי לראות אותך כ"כ אחרת.

הזיקנה פחות התאימה לך, לבשת אותה כמו תחפושת לא מוצלחת במיוחד והפער בין האופטימית שתמיד היית למציאות שנהייתה, היה לי קשה מדי.

בילדות בכל ביקור אצלכם, ציירת לנו עולם שכולו טוב, עם צנצנות של בזוקה וורטרס אורגניל, רדיו שמשמיע קולות מהעבר ונדנדה אחת שיכולתי לנוח עליה כנראה כל החיים.

בדרכך האלגנטית העברת לי את המסר שקיבוץ זה החיים ובתוך השבילים אני תמיד רגועה יותר.

בטוחה שעכשיו את כבר איפשהו מטפחת גינה מטריפה, מקפידה על יחס מיוחד לכל עציץ, חולקת שניצל עם סבא, מורחת מלא חמאה על טוסטים לילדים נלהבים ומספרת להם בלי מילים שהחיים יפים.

אוהבת אותך

טל עדר

לסבתא - משחר

מתעוררת בבכי באמצע הלילה וכל הזיכרונות שוטפים ומציפים אותי. הזיכרונות כל כך חזקים ועמוקים בתוכי שאני כמעט יכולה להריח ולטעום אותם.

סבתא וסבא שומעים שאנחנו מתקרבים לביתם והם מגיעים לקבל אותנו בדלת. סבא נותן חיבוק חזק ומקרקע, וסבתא מחבקת ברכות ומנקרת את הלחי בנשיקה, ריח של קרם גוף נעים נודף מגופה.

הבית מלא ממתקים, צנצנות עם מקופלות ובייגלה, בפריזר שקית עם גלידה ובמקרר עוגת תפוחים עם שמנת. מותר לנו מהכל, חלום.

הקירות והמדפים מקושטים במלא תמונות של כל בני המשפחה ואני עוברת עליהם ומוודא שגם התמונות שלי שם. יודעת שסבתא לא מפספסת אף אחד ושכולנו יש מקום מיוחד בלב שלה ושל סבא.

בחוץ חם אבל בתוך הבית המזגן דולק ואני מרגישה את הקור של המרצפות המרובעות והקטנות תחת רגליי.

סבתא כבר ישנה בחדר שינה וסבא יושב על הכורסה מאחוריי ונרדם.

על שולחן העץ במרכז - ערימת עיתונים וקערות עץ עם פיסטוקים ושוקולד טוב. אפשר להשתרע על הספה ופשוט לנוח.

שבת בבוקר יום יפה.

אני פוקחת את העיניים לצלילי הציפורים שאני מצליחה לשמוע רק כשאני בקיבוץ (לא פלא ששלומית צפרית:). מהחלון מציץ עץ הברוש שאבא שתל כשהיה צעיר ומיד האף שלי פוגש ריח של לחמניות טריות שיוצאות מהתנור הקטן - כאילו סבתוש רק חכתה לשמוע אותנו זזים במיטה והיא כבר רוצה לפנק ולהזין אותנו במלא חמאה. כן! יש לי סיבה טובה לקום מהמיטה.

במרפסת סבא עם העיתון והרדיו הקטן והשולחן עמוס בכל טוב - ריבות ביתיות, גבינה עם חורים, קממבר וגבינה כחולה ומסריחה. אני מתיישבת וסבתא מגיעה מבעד לרשת עם מגש העץ המלכותי ועליו הלחמניות החמות.

אחר הצהריים כל הבני דודים שולפים תחפושות מהסלסלות קש ומעלים הצגות בהתלהבות ורצינות.

אנחנו פורצים את הדלת בריצה לעבר עץ התותים שעומד באמצע הדשא וצובע את הפנים של כולנו בכחול-סגול.

בערב כולנו יושבים יחד במרפסת, שרים ומנגנים בגיטרה וסבתא נראית שמחה ומרוצה.

הבית שלכם סבתא וסבא, היה ותמיד יהיה, אי של שפיות עבורי. מקום לברוח אליו בשביל לקבל מנה גדושה של אהבה ללא תנאי.

לגור בתוך קירות הבית שלכם עם המשפחה שלי - הייתה מתנה עצומה עבורי. הרגשתי שהבית עוטף אותי בזיכרונות הכי טובים של החיים שלי. סבתא'לה - כמה שמחתי שאני יכולה לטפח את הגינה שלך, לשתול פרחים וסוקולנטים, לעטוף את הרימונים בעונה, לגדל ירקות ולהרגיש שאני ממשיכה משהו שהיה יקר לך.

אני מאמינה שלא סתם עברת לעולם הבא ארבעה ימים לפני היום הולדת של אבא שלי - כאילו את מזכירה לי שאלה החיים, המוות והלידה כרוכים זה בזה, יש המשכיות. ואנחנו פה כדי להמשיך את מורשת האהבה והמשפחתיות שהשרת בנו. הכל למען האהבה.

יש מחשבה אחת שלא עוזבת אותי מהרגע ששמעתי שנרדמת לעולמים והיא: "איזה מזל שהאמא שגידלה את אבא שלי היא סבתא בטי כי כולנו גדלנו בידיים טובות".

אמא שמגדלת אבא שמגדל אמא בידיים טובות וכך נמשיך.

אני משחררת אותך סבתא אבל אני לא אשחרר את הזיכרונות שלנו לעולם.

שחר

לסבתא - מנדב

טוסט עם גבינה צהובה

כמובן שהיו לך עוד מעלות

אבל טוסט, עם חמאה וגבינה צהובה

הראית לכל אחד במשפחה את האהבה שלך בצורה אחרת. אני זוכר את הטוסט.

זה היה פשוט מופלא

אם אני אקביל את זה ליחסים שלך עם יצחק עדר המנוח

הוא היה הלחם טוסט היציב

ואת היית הגבינה העדינה

הקיבוץ הוא חלק ממני רק בזכותך ובזכות יצחק

זה עצב מהול ב..

כי השארתם פה שושלת רצינית שתמשיך להשריץ עוד דורות רבים

אוהב אותך ומקווה שהייתה לך נחיתה רכה למעלה

ממני, נכד מספר 11.

נדב

סותביס שלי - מנויה

סבתא בטי שלי, השורדת, הנסיכה הגרמנייה שלנו
 בביקור האחרון שלי לפני חודש כתבתי לך מכתב, התכוונתי להקריא לך בפעם
 הבאה שאהיה בקיבוץ.. אז הנה מקריאה לך עכשיו.
 פעם בכמה שבועות אני חולמת שרודפים אחרי ביער, לפעמים את רצה לידי,
 לפעמים כאילו אני זאת את.
 כמו הייתי את ואת אני ואנחנו רצות ובורחות מהאויב, או מתכננות משימות על!
 להביס את הנאצים.
 ממש כאילו יש בתוכי חלקיקים ממך, שחיים וזוכרים, וממשיכים אותך.
 בדרך כלל בשיא החלום אני מתעוררת, רגע לפני שהמשימה הושלמה, וכשאני
 מתעוררת יש איזו תחושת אכזבה ועצב שהחלום נגמר ואין לי יותר זמן איתך.
 מתגעגעת אלייך.
 כל כך אהבתי לבוא לבקר אותך בבית יונתן, לדבר ולשיר לך, הייתי מספרת לך
 את הסודות הכי כמוסים שלי,
 כי ידעתי שתשמרי את הסוד שלי היטב.
 בשנים האחרונות לא זיהית אותי, כשהייתי באה לבקר היית קוראת לי
 תום/ניצן/מאירה אבל תמיד כששאלתי אותך מה שלומך סבתא, היית עונה:
 בסיידר.
 כמה קלאס היה לך סבתא. איזו אצילות.
 תודה שלימדת אותי לקחת איתי תמיד סנדוויץ' ומים בתיק על כל צרה שלא
 תבוא.
 תודה על ארוחות ערב מושלמות של טונה, סלט וקטשופ על הכל
 תודה על הטוסטים עם החמאה
 תודה על הבזוקות והמיץ אשכוליות
 תודה שהסכמת לי כל מה שסבא לא הסכים
 תודה על הסיפורים והזיכרונות האגדיים שלך
 והבית בקיבוץ, המקום הכי מתוק וקסום בעולם
 תודה על אהבה ללא תנאי
 מעריצה אותך
 אוהבת אותך לנצח
 הנכדה הכי צעירה ומתוקה שלך.
 נויה

פרידה מבטי.

איך לומדים את החוקים.

בדרך כלל הילד לומד את החוקים מהוריו, או במקרה של מזל ממורה מוצלח שמאיר את חותמו. אבל במקרה שלי, אבא ואמא שלי לא למדו אותי את החוקים. רוב הילדות שלי הייתי עסוק בלהתמרד נגד הדעות שלהם בעניינים שונים. בעיקר תפיסת העולם של אמי שהייתה מאוד שמרנית. המורים גם לא היו משהו – ובכלל, לימודים לא היו בראש של אף אחד מאתנו – וגם המבוגרים לא חשבו שילדים צריכים להשקיע בלימודים ובטח שלא ב"תעודת בגרות". היה חשוב מאוד להשקיע בעבודה. קיבוצניק טוב הוא מי שעובד הרבה בלי קשר לתוצר...

אבל כן, היו אנשים בקהילה שלימדו אותנו את החוקים. במיוחד אפשר לומר - היו אלה הורי הילדים שבכיתה. אנט בחנות העליים, וחיימקה עם התרווד מלא באלומיניום נוזלי בבית היציקה; זמי במטע ושוש בן צבי במחסן הבגדים; מאיר ובתיה, ישראל ורחל, אייבן והלן לוין, ג'ו ואסתר סינה, משה ואירית ועוד... כולם ביחד הם שלימדו אותנו את החוקים. הם נטלו את המקום של ההורים ולימדו אותנו מה המשמעות של מוסר, של גרימת עוול, של שוויון, של חברות אמתית, של גאווה בכפר הנשיא ובעיקר של אהבה. בתוך כך, למדנו איך אפשר להתפתח ולהתקדם ולהרגיש חופש כאשר כביכול יש חוקים, אבל גם הכול מותר ואפשרי.

בתוך קבוצה זו של הורי הכיתה, בטי ויצחק עדר עבורי היו נמל בית, עוגן או מגדלור מכון של אותו מצב של מסגרת יציבה ובטוחה שבה לכאורה חוקים, אבל למעשה חופש מוחלט. וזה הזיכרון הגדול שלי מהפעמים הרבות שאני ויהודה היינו מבלים ביחד אצלו בבית. חופש מוחלט לחרטט על ספרות, פוליטיקה, מהפכות (החשבנו את עצמנו כמהפכנים, ברור) וכמובן על מוסיקה, כשמסביב, בטי מסתובבת מפטפטת ודואגת שכולם ירגישו "בסידר" כדבריה.

בטי הייתה אדם מאוד לא פתוח וורבאלית לגבי הדברים שעברה – הילדות בצל עליית הנאצים, ליל הבדולח, הפרידה מאבא ואמא כשהרכבת עוזבת את הרציף בקוטבוס. כולם מנופפים ידיים מן הסתם, בטוחים שייפגשו בעוד מספר שבועות. שיק-שיק, שיק שק מנגנים גלגלי הרכבת, ואבא יוליוס ואמא ויוכבד נמוגים אל האפלה מעיניה של בטי בת ה-16, מבלי לדעת שזאת הפעם האחרונה שיראו זה את זה...

יצחק לעומת בטי, היה איש העולם הגדול.

יצחק לחם נגד הנאצים במחתרת, היה איש ספר, הבין במוסיקה והיסטוריה – אבל כשהחליט לקשור את חייו עם בטי – חוץ מהאהבה הגדולה שהייתה ביניהם אני חושב, הוא גם החליט החלטה שדרשה וויתורים גדולים מצדו: שמה שלא יהיה הוא צריך לגונן עליה מפני מה שעברה. הוא גם הכיר בכך שבטי מעולם לא הפכה להיות "ישראלית", היא לא השתנתה ל"אנגליה" כמו רוב הסובבים אותה. היא נשארה נערה גרמניה שכל מטרתה היא שהסובבים אותה ובעיקר בני משפחתה ירגישו "בסידר". בדרך זו היא ניווטה את החיים עם יצחק ועם הילדים, וכך, היא גם ניווטה את החיים בבית המשפחה. כל מי שנכנס אל ביתה והרגיש את החופש הגדול במקום שיש בו חוקים, מסגרת והאהבה הגדולה ששררה בבית משפחת עדר.

שלום לך בטי. עלית על הרכבת בפעם האחרונה שתיקח אותך אל יצחק ואולי גם אל אבא יוליוס ואמא הדוויג. שלום בינתיים בטי פיינקוקן, תודה על מה שנתת לכל הסובבים אותך. שלום בינתיים, עד שיגיע גם זמננו להצטרף אליך.

שלופה

בטי עדר ז"ל

הלכה לעולמה, בשיבה טובה, אחת האחרונות מגרעין המייסדים שלנו. אני זוכרת את בטי מן הימים שהייתה המטפלת המיתולוגית בבית התינוקות, בימים של סטריליזציה, של חיתולים מבד כותנה, שצריך היה לשטוף באסלה לפני הכביסה, ולקפל אחריה. הימים שבהם אימהות צעירות, שהגיעו מבית היולדות, הכניסו את תינוקיהן ישר לבית התינוקות. (היו אימהות שהתנגדו לשיטה בכל מאודן, אני, לעומת זאת הרגשתי שבטי, יחד עם מיכל המאירי, ולימים פרנקי גליק, נתנו לי בטחון בתפקיד החדש).

בטי הייתה עובדת חרוצה וזריזה, ובשעה שהיא עבדה, ניקתה וקרצפה, ועברה ממקום למקום, היא הייתה מדברת, מספרת על משפחתה ועל נושאים אחרים. (עוד הרבה מאד שנים, בטי אהבה לספר, בגאווה רבה על בני משפחתה). אני, שעבדתי אותה, הייתי צריכה להחליט כל פעם, האם אני הולכת לכל מקום בעקבותיה, או שאני, עושה את עבודתי ומאבדת את סיפוריה.

בטי זכורה לי כאשה נאה, אלגנטית, אבל לא ראוותנית. איכשהו היא ידעה להתלבש בטעם טוב אבל לא מנקר עיניים... יחד עם יצחק הם גדלו ארבעה ילדים, שכל אחד מהם מצטיין בתחומו.

בשנים האחרונות היה לי קשר עם בטי, דרך החוג לספרות, ואחר כך דרך קבלות השבת בבית יונתן. הילדים היו שותפים, בעיקר לקבלות השבת, והם בהחלט יחסרו לנו כעת. בטי הייתה משתתפת פעילה, אשר לאט לאט אבדה מכושרה, אך לא אבדה מכבודה.

נוחי בשלום על משכבך, ליד יצחק שכל כך אהבת, באדמת הקיבוץ שאת היית שותפה בהקמתו.

תמר וולפין

לבטי

קיצור סיפור הגעתה של בטי עדר לכפר הנשיא הוא למעשה סיפורם של הרבה מהותיקים. ברכבת קינדר טרנספורט מגרמניה לאנגליה, הצטרפות לתנועת הבונים, הכשרה חקלאית בחוה אנגלית, יציאה בסוד לצרפת, מסע באניית מעפילים, מחנה מעצר בקפריסין, מחנה מעצר בעתלית בישראל, כפר בלום, חדרה, מנסורה ועלייה לישוב הקבע. תשנו פה ושם את שם ההכשרה, את שם אניית המעפילים, ואת ארץ המוצא וזהו הסיפור של הורינו.

תאריך הולדתה של אימי היה 27 במרץ. יום הולדתה של בטי חל ב 28.למרץ. כל שנה ב 27.3 הייתה בטי מגיעה אל אימי עם מתנת יומולדת קטנה וכרטיס ברכה. למחרת ב 28.3 הייתה נדידה לכיוון השני ואימי הייתה מגיעה אל בטי עם כרטיס ברכה ומתנה צנועה.

מכיוון שאני נולדתי ב 30.3 תמיד אזכור בסוף מרץ באימי ובבטי ששמרו אמונים אחת לשניה בימי ההולדת.

את בטי אני זוכרת כמתנהלת בנאמנות מוחלטת למשפחתה. לא עבר יום מבלי שהרימה טלפון לילדים והתעניינה בכל נכד. לפי מה שסיפרו עליה בני משפחתה בלווייה, היה ברור שהם נהנו והעריכו והוקירו את האהבה והמסירות והאיכפתיות שהעניקה לכל אחד מהם, ובעיקר מוזכרת כחוט השני החלה המתוקה עם החמאה.

אבא שלי ז"ל אהב בבדיחות הדעת לתת כל מיני כינויים לחברים בקיבוץ. לבטי ששם משפחתה הקודם היה פיינכוכן הוא קרא בטי עוגיה מתוקה. ואכן כינוי מתאים למי שניסתה להמתיק את היום לכל בן ובת משפחה שבאו בצל קורתה.

יהי זכרך ברוך ומתוק לכל מי שהכיר אותך.

צילה בן רשף

נפרדים מבטי עדר

בטי פיינקוקן נולדה במרץ 1923 בקוטבוס שבגרמניה, להוריה הדויג (יוכבד) ויוליוס יהודה (זלמן-שלמה).

עשר שנים של ילדות מאושרת בבית מסורתי אמיד, עם אחותה סוניה המבוגרת ממנה בשנה, נקטעו עם עליית היטלר לשלטון ב-1933, והקשיים הלכו וגברו עם החוקים והרדיפות.

לאחר ליל הבדולח נשלחו בטי ואחותה בקינדרטרנספורט לבני דודים בלונדון.

בשנות המלחמה למדו האחיות מקצוע: טיפול בתינוקות ובילדים.

בטי הגיעה לגורסי ליז בראשית 1944, ורוב הזמן טיפלה בתינוקות. ביוני 1946 יצאה באופן חשאי, כמקובל אז, לדרום צרפת, בדרכה לארץ ישראל, ועלתה ארצה ב"לטרו". לאחר גירוש של שמונה חודשים בקפריסין, הגיעה לעתלית, ומשם לכפר בלום, לפגישה מרגשת עם חברה מההכשרה. עבודת החקלאות לא משכה אותה, וכבר בתחילת 1948 יצאה בטי להשתלם במקצוע שלמדה באנגליה - טיפול בתינוקות - בביה"ח בעפולה, בקורס שנמשך כחצי שנה. עם תום הקורס טיפלה בתינוקות בחדרה (כבר היו 12). מכיון שמיכל המאירי סיימה אחריה את אותו הקורס בעפולה, זכתה בטי להשתתף ביום העלייה על הקרקע ואף נשארה שבוע במנסורה, לפני שחזרה לחדרה.

בהמשך החליטה האסיפה שבטי תהיה אקונומית במנסורה, וכך זכתה לשנה מלאת חוויות, חלוציות בתנאי צנע, והגשמה. במסגרת תפקידה, אהבה לפנק את החברים בעוגיה פה ושם, ונאלצה להתווכח לעיתים קרובות עם מרכז הקניות, שדאג מאוד מהמצב הכספי הקשה (יצחק עדר), והסוף ידוע...

ב-1950 נישאו בטי ויצחק בראש פינה, והיו הזוג האחרון שהעמיד חופה מחוץ לקיבוץ. החופה הייתה הזויה למדי, כי הרב היה השוחט, והעדים – האופים, כולם בבגדי עבודה מלוכלכים. במהרה נולדו יהודה, שלומית, יואב ואיתמר. מוכשרים ומוצלחים, גדלו בבית חם וערכי, בו הייתה בטי העוגן המרכזי.

ולא רק בילדיה - בטי טיפלה במקצועיות ובמסירות בילדי גיל הרך עוד 25 שנים, שנות דור, ואז עברה להלביש את הילדים עוד שנים רבות, במחסן הילדים.

אשה שקטה שלא נהגה להתבטא בציבור, או למלא תפקידים ציבוריים. את כל מרצה השקיעה בעבודתה ובטיפוח משפחתה.

עם השנים התרחבה המשפחה, נוספו בני זוג, נולדו נכדים ונינים, ובטי העניקה לכולם בית מחבק ואוהב, וכמויות אינסופיות של טוסטים בחמאה ועוגות. היא זכרה את שמות כולם ודאגה לכל אחד.

את עשר שנותיה האחרונות בילתה בבית יונתן, בהשגחת הצוות המסור, בעוד ארבעת ילדיה והמשפחה המורחבת הקיפו אותה באהבה ובביקורים. עד שלב מאוחר בטי זיהתה את כולם, ושוחחה ככל שיכלה.

נוחי בשלום בטי היקרה, לצד בעלך המסור, בצל הזיתים.

רחל גינת

סיפורה של בטי עדר לבית פיינקוקן

נולדתי ביום 28.3.1923 בעיר קוטבוס שבגרמניה. חיי המשפחה היו מאושרים, גרנו בדירה מרווחת ונחמדה, נהנינו מחיי יומיום שלווים ומפעילות תרבותית וחברתית ענפה. אחותי ואני הצטרפנו לתנועת נוער יהודית בעיר, "המכבי הצעיר", והתלהבנו מהפעילויות שנערכו שם: פגישות, ערבי שירה, ספורט וכו'. בשנת 1935 בהיותי בת 12 החל המצב להשתנות, חברותי הטובות הפסיקו בהדרגה להזמין אותי לבתייהן או לבקר אצלי, ושנה לאחר מכן סולקתי מבית-הספר, בדיוק כשהתכוננתי להתחיל בית-ספר תיכון. התחילה תקופה קשה מאוד. לא הייתה פרנסה, ואנו ישבנו בבית באפס מעשה. בעיקר חסרו לנו החברות והחברים. נאסר עלינו גם להשתתף בכל אירוע ציבורי, ספורטיבי או תרבותי. היה אסור לבקר בפארקים, קולנוע, תיאטרון וברכת השחייה. גם סניף תנועת הנוער "המכבי הצעיר" נסגר בפקודת השלטונות. ב"ליל הבדולח, שבו שרפו את בית-הכנסת היחיד בעירנו, ואת כל החנויות שהיו שייכות ליהודים באו כמה ידידים לא יהודים להזהיר את אבא, והוא הסתתר במשך כמה שבועות ביערות שמסביב לעיר.

לאחר הדברים האלה, מצאו הורי אפשרות לשלוח אותנו, הבנות, בטרנספורט הילדים (KINDER-TRANSPORT) של עליית-הנוער. וכך עלינו על רכבת להולנד בסוף יולי 1939, תחנה ראשונה בדרכנו לכיוון אנגליה. אז לא ידענו אך היה זה חמישה שבועות לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. הפרידה מהורינו הייתה קשה ביותר. בגיל 16 – 17 ידענו כמובן מה מתרחש סביבנו. רצינו להישאר עם ההורים אבל הם הכריחו אותנו לצאת. בני-הדודים באנגליה התחייבו בפני הממשלה הבריטית שהם יטפלו בנו. עד לפרוץ המלחמה, כתבנו להורים מידי יום, וגם קיבלנו מהם כמעט בכל יום גלויה. קשר זה נותק עם תחילת המלחמה. דאגנו מאד להורים, אבל לא יכולנו לעזור במאומה. אחד הדברים שהחזיקו אותנו הייתה העובדה שעברנו למקום חדש וזר, מלא אתגרים.

ביום שאנגליה הכריזה מלחמה, הוצע לנו ללמוד ולעבוד בבית-ספר למטפלות ילדים בשם ST. CHRISTOPHER'S NURSERY TRAINING COLLEGE, בעיר טונברידג' וולס (TUNBRIDGE WELLS) שבאזור קנט. קפצנו על המציאה, ומיד יצאנו לשם. שכר הלימוד בקולג' היה גבוה, ולנו לא הייתה פרוטה על הנשמה. לכן הציעו לנו לעבוד בניקיון כדי לממן את הקורס, שנמשך שנתיים. נשארנו במוסד הזה שלוש וחצי שנים, ולמדנו המון: מניקיון ועד לטיפול בתינוקות ובילדים ונהנינו מהעבודה!! עם סיום הלימודים, חזרנו ללונדון. ומצאנו מיד עבודה כמטפלות במעון-יום

בתקופה זו חל שינוי בחיי. פגשנו שתי בנות, ילידות גרמניה ואוסטריה גם הן, שעבדו איתנו יחד כמטפלות. הן היו בקשר עם תנועת נוער ציונית בשם "הבונים", והזמינו אותנו להשתתף בפעולות ובפגישות שנערכו במעון התנועה בקנסינגטון (KENSINGTON). נהייתי מאוד, כי הייתה זו הפעם הראשונה מזה שנים שנפגשתי עם צעירים יהודים וציונים, כהמשך לרקע התנועתי שלי מגרמניה. בסניף בו ביקרנו פגשתי לראשונה את מוסי המאירי ואת חברו פריש. בהמשך פגשתי שם את מיכאל ואת ריני כהן. מיכאל היה המורה לעברית הראשון שלי. דרכם התחלתי להכיר ולבקר בחוות ההכשרה שבגורסי-ליז (GORSEY LEAZE). הגעתי להכשרה בגורסי-ליז בראשית שנת 1944, ונשארתי שם כשנתיים וחצי.

רוב הזמן בחווה הייתי מטפלת ילדים, נהלנו את חיינו בהכשרה כמו בקיבוץ, שבו לא ההורים מטפלים בילדיהם במשך היום, והלינה היא משותפת, בבית הילדים. לכן עסקתי בטיפול גם בערבים. טיפלתי בדובי, הילד הראשון שנולד בהכשרה, ואחר כך בשוש אבן פז. לא תמיד ידעתי מה לעשות בדיוק, אבל בסופו של דבר הם יצאו נחמדים.

בגמר המלחמה ביוני 1946 יצאתי לדרך- לעליה ב. לא יכולתי לספר לאף אחד, גם לא לאחותי, אמרתי לה, שאני יוצאת לטיול. נסעתי לצרפת יחד עם יצחק

פוטש ורות פיק. לאחר כמה שבועות מהנים בפרז עברנו לדרום צרפת, לעירה בשם לה-סיוטה (LA CIOTAT), השוכנת ליד מרסייל באיזור יפה. למרות שהתגוררנו שם במעין ארמון קטן, התנאים לא היו נוחים. היה צפוף מאד, עם המון פליטים שהתרכזו שם מכל ארצות אירופה. משנודע למארגנים שאני מטפלת ילדים מוסמכת, התבקשתי להישאר ולעזור בטיפול בילדים שם, וכמובן שהסכמתי.

לאחר שלושה חודשים נוספים בלה-סיוטה יצאנו ב"אוניה" בשם "לטרון", שבצעם הייתה סירת-דיג גדולה. לא היה מקום לזוז ולנשום. הנוסעים חשו ברע, חלו, והמצב היה בלתי נסבל. הדבר שהחזיק אותנו הייתה המחשבה שכל יום מקרב אותנו לארץ-ישראל, ושם יבוא הקץ לסבל. ב"לטרון" פגשתי זוג צרפתי – רות וז'ק גולן. ז'ק היה "גדעוני" ועבד כאיש הקשר של האוניה מטעם הפלי"ם.

כלל לא עלה על דעתנו שלא נוכל לרדת בהגיענו לחיפה, אבל האנגלים, שגילו את ספינתנו עוד בלב-ים, גררו אותנו לנמל חיפה, העבירו אותנו בכוח לאוניות גירוש ונלקחנו לקפריסין. במחנה מס' 63 ליד פמגוסטה, חיינו כולנו יחד כקבוצה, עבדנו וטיילנו ברחבי המחנה, שהיה די גדול, וגם שם עזרתי בטיפול בילדים. עברו שמונה חודשים ויצאנו מקפריסין והועברנו למחנה בעתלית, רות שלנו הייתה אז בחודש התשיעי להריונה, ובהגיע זמנה ללדת עזרתי לה להגיע לצריף היולדות, ושם, ביום 5.6.1947, יצא בנה אורי לאוויר העולם, בריא ושלם

באוקטובר 1947, הגעתי סוף סוף לכפר-בלום, מקום בו שהו יתר חברי מאנגליה מה"הכשרה". אז, ורק אז, הרגשתי שבאמת עליתי ארצה !! הייתה לי הרגשה נפלאה של חופש, יחד עם החברים שלי. התנאים הפיזיים – המגורים באוהל, הבוץ וכו' לא הפריעו לי. היינו צעירים, והיה 'כיף' להיות בצוותא.

בכפר-בלום שובצתי לעבודה ב...בית הילדים. רציתי ללמוד גם בארץ. נרשמתי לקורס מטפלות ילדים בבית-החולים המרכזי בעפולה, ובינואר 1948 התחלתי ללמוד שם ו...נהנית.

באותה התקופה יצאו החברים, בתום ההכשרה בכפר-בלום, לחיי 'עצמאות' סמוך לחדרה, ב"מחנה עקיבא", והמשפחות עם הילדים שוכנו בצריף ששכרנו בחדרה. כל שבת, בדרכי מעפולה למחנה, הייתי מבקרת בצריף לראות את האימהות והילדים, ומביאה להם עוגות טובות מ"קפולסקי", אותן קניתי בדמי הכיס המעטים שהיו לי. אני מאד אוהבת עוגות – אבל רציתי להביא להן איזה "צ'ופר".

כמה חודשים לאחר מכן החליטה האסיפה שאני מתאימה להיות אקונומית, ועברתי למנסורה לתקופה מהנה של שנה. הישיבות של הועדות השונות התקיימו במאפיה החמה, או באקונומיה. בעת הדיונים, היו החברים בודקים את תכולת המקרר, טועמים מהעוגיות והממתקים שהיו שם, דבר טוב לכשעצמו.

אבל כשמסרתי למרכז הקניות דאז, יצחק עדר, הזמנות כדי למלא את החסר, היה טוען שזה זמן צנע ואין כסף והיו לי ויכוחים איתו. היו אלה הפגישות הרציניות הראשונות עם מי שהיה במרוצת הזמן לבעלי.

עסקתי בעבודתי, עם תינוקות ופעוטות עוד חצי יובל שנים, עד שנת 1975. ואז המשכתי להלבישם עוד שנים רבות בעבודתי במחסן בגדי הילדים.

במישור המשפחתי נהנינו, דאגנו ושמחנו לסירוגין בעת שגידלנו את ילדינו, כי איזה ילד לא גורם לפעמים לדאגות? נזכיר, למשל, את האנגינות וקשיי ההתבגרות של יהודה, הגפיים השבורות של שני הבנים הגדולים, 'הצניחה החופשית' של שלומית וההתעלפויות שלה ושל יואב, ההזמנות לבית-הספר האזורי לדון בבעיות הלימודים של איתמר, שסבר שכל מה שנחוץ לו כדי להצליח בלימודים הינו חיוך רחב, וכו' וכו'...

בתקופה ההיא ניסינו, כהורים, להשלים את שיטת החינוך הקיבוצי, לא על-ידי ויכוחים ותוכחות, אלא על-ידי הדגמת התנהגות אישית. ואני חושבת שהצלחנו.

וגם אם לפעמים פקפקתי, בסיכומו של דבר הנני מאמינה שלא טעיתי בדרך החיים בה בחרתי ללכת.

יהי זכרה ברוך.

• ילידי 1941

כמדי שנה, קיימה עמותת ותיקי הגליל אירוע הוקרה לחברי הקיבוצים במועצה האזורית גליל עליון, אשר הגיעו לגבורות - גיל שמונים.

כמדי שנה האירוע היה מושקע מאד ומכבד, הן את בני השמונים והן את הציבור שהגיע לשמוח אתם. בכפר הנשיא, ילידי 1941 הם אסף וחנה מסר וסוזן שורץ. אחרי המפגש הנחמד ברחבת בית העם של כפר בלום, עם כיבוד מפנק ומושקע, נכנסנו לאולם. כרגיל: נאומים וברכות (זאבית דרומי – מנכ"לית העמותה, גיורא זלץ – ראש המועצה, והפעם גם ראש המועצה הקודם – אהרון ולנסי, אשר ברך בשם חתני וכלות השמחה: גם הוא בן שמונים).

התכנית האמנותית, אשר בכל שנה היא על רמה גבוהה, הייתה הפעם על רמה מאד מאד גבוהה. מופע, המוקדש למלחין דוד זהבי, חבר קיבוץ נען, אשר כתב את כל המנגינות היפות ביותר לשירי ארץ ישראל, שאני מכירה. המנחה היה הסופר והמחנך מוטי זעירא, חבר קבוץ גבעת חיים איחוד, אשר כתב, בין שאר הביוגרפיות הנפלאות, גם את הביוגרפיה על דוד זהבי "כמו קול של הלב". (מאד מומלץ לקרוא את הספר, הוא נמצא בספרייה שלנו). מוטי סיפר בחן רב, את סיפור חייו של דוד זהבי. אבל הסיפור לחוד, והשירים – או השירים... בביצוע מקהלת הגליל העליון עם המנצח רון זרחי, ועם סולנית שאת שמה שכחתי (גם אני מתקרבת לגיל שמונים), השירה של המקהלה ושל הסולנית היו שמיימיים ממש, וההתרגשות של הקהל עלתה על גדותיה.

פתאום הרגשתי, שאינני תושבת הפריפריה, אשר מרוחקת מהתרבות הגבוהה והנעלה, שאפשר לצרוך רק במרכז. פתאום הרגשתי שאני מצויה בפסגת התרבות האיכותית. תודה תודה!

• מירי קקון:

בהמשך לאייטם הקודם, אני רוצה להקדיש את השורות הבאות למירי קקון. מי שמתתף או השתתף בפעילות בית ותיקי הגליל בעשר השנים האחרונות מכיר אותה היטב. מירי הביאה את בית ותיקי הגליל לפסגות שאינן מצויות במקומות אחרים בארץ, מבחינת מתן המענים הנכונים לצרכים של מאות זקני האזור. מירי, תמיד מחדשת, תמיד חושבת מחוץ לקופסה, ויודעת לנהל צוות מסור ונאמן, תוך יצירת אווירה של שירות תומך, אוהב ומחייך.

מירי, שהגיעה לתפקיד כמרפאה בעיסוק, המשיכה, תוך כדי הלימודים, לא רק להגדיל את משפחתה, אלא גם להתמקצע, והשלימה לימודי תואר שני בתחום.

שיא הצלחתה, יחד עם הצוות, ועם המתנדבים שהיא גייסה, היה בתקופת הקורונה. כל שבוע נפלו על בית ותיקי הגליל מגבלות ואיסורים חדשים. והצוות - כשסגרו להם דלת, נכנסו דרך החלון, וכשסגרו את החלון הזה, הם פתחו חלון נוסף. אם אי אפשר היה להגיע לפעילות בבית ותיקי הגליל, בית ותיקי הגליל הגיע אלינו הביתה, וכך, למשל, בשנה שעברה, לא חגגנו את יום הולדת השמונים ברוב עם, כי אם בתוך הקיבוצים, כשהצוות מלווה כל חגיגה כזאת (ועל כך כתבתי בשנה שעברה, כאשר אצלנו הפיקו את האירוע שיפי, אילנה וסוזן).

אחרי עשר שנים, החליטה מירי שזה הזמן לנוע הלאה (לתואר דוקטור בפקולטה לרפואה בצפת) ולפעילות חדשה לטובת כולנו.

במסיבת בני השמונים, הייתה גם פרידה חגיגית ממירי, כמו שראוי, כמו שנכון!

תמר וולפין

על הדרך / הפינה של דודו

קורפו, אי בזרם של החיים

1. **קורפו** או **קרְקִירָה**, הוא אי יווני הנמצא בים היוני, בצמוד לחופים המערביים של אלבניה ויוון. בין האי ליבשת מפריד מצר קורפו - רצועת ים שרוחבה נע בין 3 קילומטר ל-25 קילומטר. האי בכללותו, יחד עם מספר איים קטנים צמודים, מהווה רשות מוניציפלית אחת, השייכת מנהלית ליחידה האזורית קורפו במחוז האיים היוניים..

2. האי נחשב לאחד מהיפים באיי יוון. בירת ונמל האי היא העיר קורפו. מקור השם הוא כנראה בשם העיר שהוקמה במקום, קרקירה, אשר שמה נבע מהמילה היוונית Koryphai שמשמעותה "ציצית".

החופים המערביים והצפוניים תלולים, ומתאפיינים במצוקים וכפים, ולכן הגישה אליהם קשה, בעוד שבחוף המזרחי קיימים מפרצים רבים והוא נוח יותר, זו הסיבה שרוב האוכלוסייה מרוכזת לאורכו. האי בנוי מתצורות שונות של אבן גיר, פני השטח מגוונים ומרובות בו פינות תצפית מרהיבות. האי הוא האזור הגשום ביותר ביוון.

3. בעוד מדרונות ההרים מיוערים, רוב השטח מהווה אזור חקלאי פורה. יערות הבר מכילים עצי דפנה, עצי זית בר מכסים את רוב שטחו, וקטלבים והמון מיני שיחים, יוצרים מצע פורה על פני האי המוריקים ומאפשרים צמחייה נרחבת וירוקת עד של עצים ושיחים בכל רחבי האי.

בעבר הייתה רוב פרנסת תושבי קורפו בחקלאות. ענפיה העיקריים נשמרו קבועים למדי לאורך ההיסטוריה; ואותם איזכר בהתפעלות המשורר היווני הקדום הומרוס. כיום הכלכלה של קורפו מתבססת על יצוא שמן זית, פירות ויין, על ענף הדיג, אך בעיקר על התיירות, שמהווה את מקור הפרנסה העיקרי.

4. בשנת 1935 נקלע הסופר וחוקר הטבע ג'ראלד דארל (אז בן 5) עם בני משפחתו לארבע שנים גורליות בקורפו. לאחר מכן ג'ראלד גדל וכתב את "בני משפחתי וחיות אחרות" על חייו בקורפו וספרים אחרים שגרמו לי לפרצי צחוק חסרי שליטה בנעורי. היינו בבית שבו התגוררו הדארלים והוא עומד היום להשכרה למי שמעוניין לגור בבית של ג'רי לארי ומרגו דארל.

5. נסענו לקורפו חבורה שכללה את מוטי ולאה בן אדיבה, אוולין והרולד וולך, נועה מעין, אביבה אפשטיין שנבחרה ברוב קולות לנהל את הקופה הקטנה, ואני כממונה על התייעוד.

לנסוע לקורפו באוקטובר, זה להגיע לאחר שתמה עונת התיירות ההמונית בספטמבר. מה שקורה בעצם זה שקורפו נותרה רק שלנו, אגואיסטים שכמונו, ושל ילידי המקום כמובן. אנחנו רואים את ג'ראלד ולארי דארל וחיות אחרות על בסיס יומי כמעט. חוויה נהדרת. גם מבחינה קולינרית כמובן. בתכנית האישית שלי להעלות בחזרה את 6 הקילו שהלכו בדרך כל בשר לפני שהגעתי לכאן.

6. בגדול, פרט לאירוע גשם פנומנלי שבו נקלענו לסופה שבה ירדו 200 מ"מ גשם ברבע שעה, הימים בקורפו היו נוחים ונעימים לטיול. הנופים עוצרי נשימה (מי שלא מאמין שישאל את גילי שרית ואמה שהיו שם לפנינו) והמפגש בין הים לחופי הצוק המשוננים של האי הוא מדהים ביופיו.

7. אחרי יום אחד ננעלנו על מסעדה אחת משובחת שהייתה במרחק 137 צעדים של הרולד מהמלון ונקראה בשם המחייב 'זורבה'ס'. שכרנו רכב שהכיל את כולנו, ולמשך שבעה ימים של שכרון חושים שכחנו ממדינת ישראל וצרותיה הבלתי נגמרות. נשבע לכם היה ממש קשה לעזוב את קורפו ולחזור. ואני רק יושב עכשיו וסופר את הימים עד לגיחה הבאה מהביצה המקומית.

8. נספח צילומי: כמה תמונות למזכרת - קרדיט לצלמות נועה, אביבה ולאה:

1. אנדרטה לזכר 2,000 יהודי קורפו שהוסגרו לידי הנאצים ונספו באושוויץ

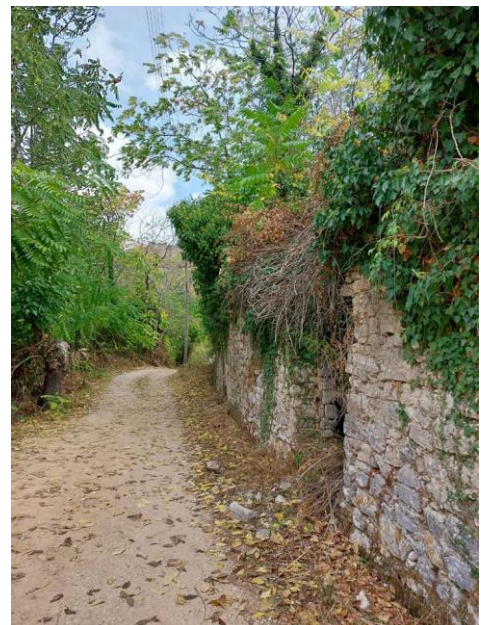

3

2. נוף כפרי בקורפו בדרך הררית...

. מפרץ גנרי בצפון קורפו
(יש עוד מאות כמוהו)...

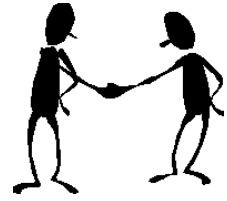

4 . במעבורת בדרך ליוון שעתיים הלוך. ←
וארוחת צהריים ביבשת ושעתיים חזור במעבורת לקורפו

להתראות בסיבוב הבא הפעם בהרכב מלא של הקבוצה..

נעים להכיר / יובל עזריה

השאלות זהות בכל שבוע,
השאיפה היא
להכיר את כל חברי הקהילה
והשבוע: שירן הרמץ-זקן
גרה בשכונת הותיקים

איך הגעתי לקיבוץ?

נולדתי בקיבוץ וגדלתי פה. למדתי עבודה סוציאלית ואחרי שסיימתי תואר ראשון עברתי לגור בירושלים. רציתי לצאת קצת מאזור הגליל ולחוות קצת חיים אחרים. כשגרתי בירושלים פגשתי את אופיר בעלי. גרנו בשכונת רחביה ובבית הכרם. אלו שכונות שמאוד כיף לחיות בהן כצעירים וחשבנו שנגור שם תמיד. גם ההיריון לא שינה את המחשבות הללו. כמה שבועות אחרי שילדתי תאומים, הבנו שאנחנו צריכים משהו אחר. החלטנו לחזור לקיבוץ קרוב להורים שלי. פרט לקרבה למשפחה ולעזרה הרבה שמתלווה לכך, הרגשתי גם צורך גדול לצאת מהחיים בבית במרחב עירוני ורציתי לחזור למקום שאותו זכרתי כילדה.

דיאן וג'רי ניימארק היו סבתא וסבא שלי. סבא נפטר ב'99 וסבתא נפטרה קצת אחרי שהתאומים נולדו. היום אנחנו חיים בבית שלהם. סבתא היתה מסקוטלנד וסבא מאנגליה והם נפגשו והתחתנו בגרעין של תנועת הבונים והם עלו לארץ במסגרת גרעין ה'. סבא עבד המון שנים בצאן וסבתא בבתי הילדים ובעוד ענפים. אני זוכרת שהיתה להם שייכות וקשר מאוד חזק לשאר החברים בגרעין. מהסיפורים של אמא אני יודעת גם שהם היו מהמתנגדים ללינה המשותפת וביחד עם עוד חברים היו שותפים לקבוצה שהביאה לסיום של הלינה המשותפת.

מה אני עושה בחיים?

אני עובדת סוציאלית כבר שמונה שנים. בשלוש השנים האחרונות אני עובדת במרכז גמילה מסמים ובמקביל משלימה תואר שני.

מרכז הגמילה שבו אני עובדת נמצא בין מע'ר לעילבון. שמעתי עליו במקרה בשיחת חולין עם חברה מהקיבוץ וכשחיפשתי עבודה החלטתי לנסוע לשם ולבדוק. העבודה במקום מאוד מעניינת ומספקת ולמען האמת הופתעתי מכך. העבודה שלי תמיד היתה עם צעירים וחשבתי שזה העולם שלי אבל אחרי שהתחלתי לעבוד שם, גיליתי שעולם הטיפול במבוגרים מעניין ומאתגר אותי לא פחות ואני חושבת שאני טובה בו. אופי העבודה מאפשר לי גם הפרדה ברורה בין חיי הבית והמשפחה לעבודה שלי, דבר שהיה קצת יותר קשה בעבודה עם צעירים.

קרובי משפחה בקיבוץ:

אופיר בעלי והתאומים שלנו אביגיל וגבריאל (4)

ההורים שלי ג'וני ורונית

שני ההורים שלי עוזרים לנו בגידול הילדים באופן מדהים, לא רק בצד הפרקטי, אלא גם בחוויות שהם מייצרים להם. אבא שלי לא מסוגל להעביר יום אחד בלי לראות אותם והם תמיד נרגשים לקראתם. אפילו כשהיינו בבידוד ואסור היה להיפגש, הוא היה יושב על הקלנועית שלו בדשא ממול ומדבר איתם דרך החלון.

כמה מילים על הקיבוץ:

לפעמים אני מרגישה שהקיבוץ כיום רחוק מאוד מהקיבוץ שהכרתי או זכרתי. כילדה הרגשתי שהחיים הם סוג של הפנינג וגם היומיום הרגיש לי קצת חגיגה כי כולם היו ביחד וכל פעילות היתה משותפת.

הקיבוץ עדיין מרגיש לי מוכר ויש לי בהחלט תחושה של בית. אני מרגישה שיש גם התעוררות בהיבט החברתי ויותר ויותר פעילויות יוצאות לדרך.

אני מנסה לדמיין איך הילדים רואים את החיים פה ואיך הם יזכרו אותם, והאם הזיכרון יהיה דומה לזיכרון שלי...?

משהו שאני רוצה לספר:

בזמן האחרון אני מגלה את האני שלי ומרשה לעצמי מרחב אישי להתפתח: חוגים, הרחבת מעגלים חברתיים ופעילויות פנאי לעצמי.

אני חושבת שזה קשור לשורשים. בשנים האחרונות היינו פה במעין התאקלמות והתמקמות גם בקהילה וגם כמשפחה. אני מרגישה שעכשיו כשהתחלנו להצמיח שורשים, גם הנפש מתחילה לפרוח.

תודה רבה שירן, נעים להכיר !

לי טנא	15.10 רענן טנא
אביגיל זקן	16.10 איתמר לוי
גבריאל זקן	יותם לוי
19.10 אסי רוז	17.10 אבנר מרום
אוסנת ארצי	ליבי דוידסקו
גלית שמואל	נווה שמואלי
21.10 ריצ'רד קונריקוס	18.10 עדי בוסקילה
מעין וויאט	
צור ארי נאי	

**מי היו גיבורי השנה שלכם?
כאן המקום לציין.
כתבו אליי. אימרו לי, פרסמו. כאן.**

משולחן העורכת / שושנה שרקי

